

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Gaj Rosič

Retorična analiza govora Winstona Churchilla

»We shall fight on the beaches«

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Gaj Rosič

Mentor: doc. dr. Andrej Škerlep

Retorična analiza govora Winstona Churchilla

»We shall fight on the beaches«

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

Retorična analiza govora Winstona Churchilla »We shall fight on the beaches«

Pričujoče diplomsko delo se ukvarja z govorništvom oziroma retoriko. Analiziralo bo enega izmed zgodovinskih govorov Winstona Churchilla, danes smatranega kot enega izmed največjih govornikov vseh časov. Gre za govor »We shall fight on the beaches«, ki ga je 4. julija 1940 predstavil spodnjemu domu angleškega parlamenta. V prvem delu naloge je najprej predstavljena teoretska podlaga, ki je temelj za dobro in sistematično analizo govora. Retorika se je začela razvijati že v antiki, v antični Grčiji z Aristotelom in Platonom, kasneje, v rimskem imperiju, pa se je dodatno sistematizirala. Na osnovi tega so predstavljeni elementi klasične retorike, kjer so razloženi kanoni klasične retorike, podrobno opisani apeli etosa, patosa in logosa in glavne retorične figure, ki pripomorejo k stilistično lepemu in prepričljivemu govoru. Moderna retorična kritika je predstavljena s pojmi retorične situacije, kompozicije, modelov argumentacije in retoričnih žanrov. V analitičnem delu bodo najprej opisani zgodovinski dogodki, ki govor Winstona Churchilla postavijo v širši kontekst, njegova biografija, sledi pa analiza govora skozi teoretsko podlago, ki je zastavljena v prvem delu naloge.

Ključne besede: govorništvo, retorika, retorična situacija, argumentacija, Winston Churchill

Rhetorical analysis of the speech by Winston Churchill »We shall fight on the beaches«

This bachelor's thesis deals with oration or rhetorics. It will analyze one of the historical speeches by Winston Churchill, today regarded as one of the greatest orators of all time. It analyzes the speech »We shall fight on the beaches« that was presented to The House of Commons of the United Kingdom on July 4th 1940. First part of the thesis will present theoretical background that is essential for good and thorough analysis. Rhetorics began in ancient times, first in Ancient Greece with Aristotel and Plato and was later systematized in Roman Empire. Based on that it will present elements of classical rhetorics such as five canons of classical rhetorics, ethos, pathos, logos and rhetorical ornaments that make certain speech stylish and persuasive. Modern rhetorical criticism is based on rhetorical situation, composition, argumentation models and rhetorical genres. In speech analysis it will present historical background, Churchill's biography and then it will analyze the speech through theoretical background from the first part of the thesis.

Key words: oration, rhetorics, rhetorical situation, argumentation, Winston Churchill

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	5
2 RETORIČNA KRITIKA	7
3 ANALIZA GOVORA	22
4 ZAKLJUČEK	33
5 LITERATURA	34
PRILOGA	36
Priloga A: Transkripcija govora »We shall fight on the beaches«	36

SEZNAM SLIK

Slika 2.1: TOULMINOV MODEL ARGUMENTACIJE	13
--	----

1 UVOD

Retorika. Slovenski slovar knjižnega jezika (1994) jo definira kot *spretnost, znanje govorjenja, zlasti v javnosti, govorništvo*. A vsakdo, ki se je z retoriko na tak ali drugačen način podrobneje ukvarjal ali vanjo poglobil, si je o njej ustvaril svojo definicijo, ki je temeljila na njegovi osebni izkušnji z njo.

Moja prva prava izkušnja z retoriko, v kateri sem na govorništvo pogledal s kritičnega, analitskega stališča je bila pravzaprav šele na fakulteti. Na enem izmed srečanj nam je predavatelj zavrtel odlomek iz hollywoodskega filma in nam razložil, zaradi katerih elementov je govor prepričal. Fasciniralo me je, da so vsi elementi v govoru sodobnega hollywoodskega filma pravzaprav elementi, ki jih je že pred skoraj 2500 leti kot osnove dobrega govora zastavil Aristotel.

Ko sem iskal primerne govorce, katerega govor bi analiziral, sem ugotovil, da je danes večina govorov namenjenih bolj samemu sebi ali promociji govornika samega kot pa čemurkoli drugemu. Winston Churchill je med drugo svetovno vojno imel nekoliko težjo nalogo. Po tem, ko so neuspehi zaveznikov v drugi svetovni vojni kazali na poraz proti nacistični Nemčiji, je prevzel britansko vlado z namenom, da obrne potek vojne in pripelje Veliko Britanijo in zaveznike do zmage. V njegovem primeru sem našel govor, ki je dejansko imel namen in zaradi katerega poznam svet takšen, kot je danes.

Pričujoča diplomska naloga bo na podlagi klasične in moderne retorične kritike analizirala Churchillov govor in ugotavljala zaradi katerih elementov je govor prepričal britansko ljudstvo ter bil eden izmed dejavnikov, ki so spremenili potek druge svetovne vojne. Naloga bo raziskovala, kaj je potrebno za dober in učinkovit govor, na kakšen način mora govorec obvladovati retorično situacijo in katera okraševalna sredstva lahko naredijo govor lepo zvoneč.

Diplomsko delo je razdeljeno na teoretski del v uvodnih treh poglavjih in praktični del naloge, v katerem je analiza govora Winstona Churchilla »We shall fight on the beaches«. Drugo poglavje predstavi začetke retorike ter njen razvoj v antičnem času. Preko Aristotela in drugih je govorništvo v antični Grčiji ter v Rimskem imperiju

dobilo svoje temelje, kanone klasične retorike, retorične žanre in strategije prepričevanja, ki so osnove retorike še danes.

Po zastoju v srednjem veku se retorična kritika šele v 18. stoletju spet začne razvijati dalje in prilagajati modernejšim časom, kar je predstavljeno v tretjem poglavju. Teoretiki, kot sta Perelman in Bitzer, obstoječa znanja in okvire antične retorike nadgradijo z razlago retorične situacije, dajejo vse večji pomen tudi občinstvu in prilagajanju govora le-temu, vrzel na področju argumentacije v govorih pa zapolni Toulmin s svojim modelom argumentacije.

V zadnjem poglavju teoretskega uvoda se naloga posveti še stilistiki, ki je ključni del estetike govora. Retorični stil, uporaba retoričnih figur in kompozicija govora so od nekdaj dajali piko na i dobri govornik, jih naredili ušesu bolj prijazne in umu manj utrujajoče.

V glavnem delu se naloga osredotoči na govor Sira Winstona Churchilla, ki ga je med drugo svetovno vojno podal pred angleškim parlamentom. Preko teoretskih osnov, ki so zastavljene v uvodnem delu naloge, je govor povzet in natančno analiziran, ob tem pa so za lažje razumevanje v poglavju tudi kratka biografija govornika, zgodovinska umestitev in nekaj besed o predsedniški retoriki.

2 RETORIČNA KRITIKA

Razvoj klasične retorike

Prvič so o retoriki spregovorili Stari Grki, v približno 5. stoletju pred našim štetjem. Po nekaterih podatkih naj bi takrat na Siciliji prišlo do denacionalizacije in posledično si je vsak želel odrezati največji kos pogače. S pomočjo logografov, takratnih piscev govorov, so želeli oblasti prepričati, da naj ta ali oni del zemlje, ki je bil prej v lasti države, pripišejo njemu. Od takrat dalje so Stari Grki sistematično razvijali govor, saj je imel pomembno vlogo pri vsem, na čimer je temeljila (in v določeni meri še danes temelji) t.i. civilizirana družba. Govor je imel pomembno mesto v izobrazbi, saj je izražal mišljenje in bil orodje za širjenje tega mišljenja ter znanja. Pomemben je bil tudi za razvoj demokracije, saj so politiki z njim pridobivali vpliv in moč, saj takrat še niso poznali odvetnikov in advokatov, izredno koristen pa je bil tudi pri prenosu ustnega izročila, s katerim so se preko poetov in pevcev prenašali miti, znanje in tradicija. Retoriko so dalje razvijali sofisti ali starogrški potujoči učitelji, modreci, ki so širili grško razsvetljenstvo in filozofijo. Grški filozof Protagora začne razvijati dialektiko, vejo retorike, ki temelji na polemičnem razpravljanju z argumenti 'za' in 'proti'. Menil je, da lahko dobra retorika naredi šibkejšo stran močnejšo, na drugi strani pa se je Gorgias bolj posvetil stilistiki govorjenja, torej, kako govor predstaviti na vzvišen, dovršen način, z uporabo rime in drugih elementov blagozvočja (Hall 2007).

Največji skok naprej v znanju s področja retorike so, podobno kot na številnih drugih področjih, naredili znameniti grški filozofi Sokrat, Platon in Aristotel. Sokrat je sicer razvijal Protagorovo polemično dialektiko, o retoriki ni nič napisal, je pa svoje ideje prenesel na svojega učenca Platona, ki prvič v zgodovini uporabi besedo »retorika«. Do nje ni nič kaj prizanesljiv, saj v svojih spisih namreč kritizira Gorgijevo retoriko, za katero pravi, da je »zavajajoče prilizovanje občinstvu«. Po njegovo naj retorika ne bi bila nič drugega kot manipulacija z občinstvom, saj je ne zanima resnica, temveč samo prepričljivo podajanje snovi, ki je lahko daleč od resnice. Na podlagi tega oblikuje Platon svoj **model idealne retorike**, ki od govorca zahteva (Toye 2013):

- poznavanje prave resnice in posedovanje znanje o temi

- dokazovanje na logičen in racionalen način
- izhajanje iz pravičnosti in moralno integriteto
- poznavanje psihološkega stanja občinstva
- poznavanje tehničnih zakonitosti retorike

Aristotel, Platonov učenec, je retoriko definiral kot sposobnost, da v vseh primerih uvidimo vse možne načine prepričevanja. Na retoriko je gledal kot na umetnost, sistematično razvito veščino, ki se jo je moč priučiti. Ker je deloval tudi na številnih drugih področjih, je menil, da je retorika pravzaprav mešanica govorništva (govor, komunikacija in javni diskurz), psihologije (čustva govorca in občinstva), logike (racionalna argumentacija), poetike (stilistična raba jezika), etike (vrednote, vrline), politike (dobrobit skupnosti, ideologije) in prava (pravičnost) (Sloane 2006).

Aristotel je v svoji Retoriki podrobno razdelal oblike dokazovanja (Toye 2013). Na eni strani je znanstvena demonstracija, ki je metoda dokazovanja univerzalnih resnic in teorij, uporabna pa je predvsem za naravoslovne znanosti, kjer gre za eksaktna, bolj ali manj nepremostljiva dejstva. Na drugi strani pa je dialektična razprava, pri kateri po vzorcu dialoške pro-et-contra argumentacije debatiramo o splošnih kontroverznih vprašanjih. Za slednjo pa lahko po Aristotelu uporabimo umetniške in neumetniške načine prepričevanja. Retorično prepričevanje spada med umetniške.

Rimljani niso področju retorike dodali ničesar novega, so pa grške ideje o govorništvu sprejeli, jih prakticirali in sistematizirali. Najbolj dejaven na tem področju je bil rimski državnik, filozof in govorec Mark Tulij Cicero, ki je grško teorijo združil s prakso v svojih spisih. Celoten sistem retorike obdela v treh učbenikih govorništva. Cicero (Crowley 2004) je predpostavljaj, da mora biti dober retorik najprej dober človek, ki je tudi dobro izobražen, njegov namen pa mora biti dober, hkrati pa govorništva ne sme uporabljati za manipulacijo z občinstvom. Obstoječe grško védenje o retoriki je sistematiziral v **pet kanonov klasične retorike**:

1. *Inventio*: V prvem kanonu govorec poišče, kaj bo povedal, da bo dokazal svoj prav v določeni zadevi in v svoj prav prepričal občinstvo. Tu se predvsem opira na logiko, teorijo, argumentacijo skozi tri vrste apela: etos, patos in logos.

2. *Dispositio*: Predstavlja kompozicijo govora. Govorec mora to, kar je našel v prvem kanonu, urediti, postaviti v smiselno in pravilno zaporedje, tako da bo govor dobil obliko celote, ki je usmerjena v cilj prepričevanja občinstva.
3. *Elocutio*: Predstavlja okraševanje z besedami in vključevanje stilistične figure v govor. Povedi, stavke in besede mora govorec oblikovati v lep in prepričljiv stil.
4. *Memoria*: »Kako si zapomniti tisto, kar je vnaprej pripravljeno.« Včasih, ko so retoriki govorili prosto, je bil ta kanon bistveno bolj pomemben, danes namreč velja, da imajo govorniki svoje govore napisane in jih bolj ali manj berejo.
5. *Pronuntiatio*: Z zadnjim kanonom mora govorec nameniti pozornost temu, da bo govor dobro izveden. Kako dobro nastopiti, kako lepo govoriti, kako »zaigrati« govor, da prepriča občinstvo. Tu dober govorec vključi svoj šarm, se poigrava z barvo in višino glasu, obrazno mimiko, očesnem kontaktu itd.

Retorični žanri

Govori in argumenti so različnih vrst in zato tudi predstavljeni v različnih situacijah. Zato mora vsaka vsesplošna raziskava o govorništvu vključevati več vrst vrste govorov, njihova ozadja in postavitev ter vrste vprašanj, ki jih govorniška situacija zadeva (Herrick 2005, 78). Kot pravi Aristotel (Aristotel 2004) so retorični žanri povezani s tipom občinstva, ki govor posluša.

Tako je že v antičnih časih Aristotel opredelil sodno, politično oz. svetovalno retoriko in slavnico retoriko. **Deliberativna ali politična retorika** (*génos symboleutikón*) je usmerjena v prihodnost, govornik pa svetuje občinstvu oz. ga skuša prepričati, da nekaj stori ali ne stori; je usmerjena na prihodnost zato, ker bo imelo dejanje na katerega nagovarja govornik, posledice v prihodnosti (Škerlep 2009). Politična retorika nagovarja širšo javnost, se nanaša na širše probleme na državni ravni in njen glavni namen naj bi bil, kaj narediti za dobrobit državljanov. Po Aristotelu (Aristotel 1991) bi moral dobro izurjeni politični govorec biti ne le pravni, politični, gospodarski in vojaški poznavalec, temveč tudi imeti dober občutek za običajnega človeka in njegove vsakdanje probleme.

Ceremonialna ali slavlilna retorika (*génos epideiktikón*) je del slovesnosti, govornik pa skozi prizmo sedanjosti poudarjeno slavi (ali črti) osebo, socialno skupino, institucijo ali dogodek, ki je predmet žalnega ali slavlilnega govora (Škerlep 2009). V antiki je tu najpogosteje šlo za žalne govore (*epitaphios logos*) na pogrebih ali slavlilne govor (*panegyrik*) na vojnih komemoracijah, kjer so slavili vojne heroje, niso pa izključeni javni dogodki, kjer je treba zgolj zabavati občinstvo. Pri ceremonialni retoriki je glavna skrb govornika slavljenje čaščene osebe, poudarja se dobra, častitljiva in pogumna dejanja, le redko gre za javno obtoževanje (Herrick 2004, 81).

Forenzična ali sodna retorika (*génos dikanikon*) je usmerjena na presojanje preteklih dejanj glede tega, ali so bila v skladu s pisanimi in nepisanimi (moralnimi) zakoni, govornik pa v vlogi tožilca ali branilca nagovarja občinstvo, da obtoženega spozna za krivega oz. nedolžnega (Škerlep 2009, 106). Pri sodni retoriki se pogosto poudarja čustvene apele in apele osebnega značaja s čimer skuša govornik prepričati občinstvo na emocionalni ravni. Še posebej pride to lahko do izraza v primerih, ko imata obe strani dobre in veljavne argumente. Govornik mora tako biti izurjen v prepričevanju občinstva (najpogosteje porote, ki odloča o krivdi), da dokazi, ki so na voljo, podpirajo določeno hipotezo (»kriv« ali »ni kriv«). Herrick dodaja (Herrick, 2004), da mora biti tudi dober presojevalec človekovega karakterja, dobro mora vedeti, kako občinstvo razmišlja in katere vrednote postavlja v ospredje. Kot ugotavlja Škerlep (2009) so žanri klasične retorike idealni tipi, ki pa se v sami praksi, v govorih pogosto prepletajo.

Strategije prepričevanja

Ne glede na to, ali gre za delibarativni, sodni ali ceremonialni žanr retorike pa naj bi govor vedno vseboval tri glavne apele: etos, patos in logos. Z drugimi besedami lahko govorimo o apelu karakterja, čustev in logike. Dober govor naj bi načeloma vseboval vse tri, a glede na topiko, situacijo in občinstvo se lahko govorec odloči, da bo v svojem govoru nekoliko bolj poudaril enega ali zanemaril drugega.

V poglavju o klasični retoriki smo že omenili, da je Aristotel videl dva načina prepričevanja. Umetniško prepričevanje je prav tako način dokazovanja, le da pri njem nismo omejeni zgolj na trde dokaze, temveč jih delno lahko tudi izumimo. Kot

pravi Herrick (Herrick 2004, 25) ima dober govorec pravico odkrivati tovrstne dokaze kot načine prepričevanja.

Kot tri glavne vrste artističnega ali umetniškega prepričevanja Aristotel (Aristotel 1991) definira (1.) logično razmišljanje (logos), (2.) človeška čustva in njihove vzroke ter posledice (patos) ter (3.) človeški oz. socialni karakter in dobronamernost (etos).

Po Aristotelu naj bi **etos** omogočal govorcju vzpostaviti avtoriteto oz. poudariti govorečev ugled (Aristotel 1991). Etos (*ethos*) naj ne bi bil povezan s tem, kaj občinstvo predhodno ve o govorcju, temveč se etos razvije znotraj govora, kjer govorec v govoru na bolj ali manj očiten način poudari svoj ugled, svoje reference. Govorec etos vzpostavi skozi tri načine: predstaviti se mora kot (1.) inteligen ten oz. človek z zdravim razumom, (2.) predstaviti mora svoje vrline, svoje pozitivne lastnosti in svojo (3.) dobronamernost (Sloane 2006).

Aristotel poudarja da mora dober retorik razumeti tudi, kaj naredi govorca verodostojnega v očeh občinstva, torej da pozna sociologijo karakterja. Ni bilo dovolj le vzpostaviti svoje kredibilnosti pri občinstvu, temveč je bilo potrebno razumeti kako staroatenci razumejo kvalitete zaupanja vrednega posameznika (Toye 2013). V določenih retoričnih situacijah je lahko etos izmed vseh treh apelov najučinkovitejši, saj so ljudje človeku, katerega smatrajo za poštenega, zaupanja vrednega in dobronamernega bistveno bolj naklonjeni in pripravlj eni sprejeti, kar ta oseba govori.

Patos (*pathos*) se uporablja kot način umetniškega dokazovanja tako, da misli občinstva preplavi s čustvi – občinstvo bo namreč prišlo do enih zaključkov v primeru kadar je jezno in drugih kadar je zadovoljno in veselo. (Aristotel 2004). Če torej govorec to upošteva, lahko s svojim govorom do določene mere manipulira z občinstvom, saj ga skozi govor postavi v določeno stanje razuma, na podlagi katerega potem občinstvo lažje sprejme, kar želi govorec sporočiti, oz. to sprejme na način kakršnega si je zamislil govorec sam. Aristotela je zanimalo prav to, kako čustven naboj govora specifično vpliva na presojo pri občinstvu (Toye 2013). Johnatan Barnes (Barnes v Herrick 2005, 83) razume patos kot »prizadevanje govorca da prepriča, ali z drugimi besedami, vpliva na stimulacijo čustev, ker čustvena stanja neposredno vplivajo na presojo«.

Aristotel opozarja, da kljub temu govorec ne sme tega izkoriščati, saj lahko negativno vpliva na etos. Govorec mora delovati in prepričevati v skladu z moralnimi načeli, ne pa patosa v govoru izkoriščati zgolj za zmago v debati. Če je etos tesno povezan s sociologijo karakterja, pa gre pri patosu za tesno povezanost s psihologijo, natančneje psihologijo čustev. Naloga govorca tako ni le pripraviti govora, ki bo pri občinstvu vzbudil določena čustva, temveč tudi raziskati, kako se posameznik v določenem čustvenem stanju odloča. Kot pravi Aristotel, naj bi na primer jeza pri posamezniku ali občinstvu spodbudila hitre, impulzivne, ne nujno racionalne odločitve. Podobno naj bi se občinstvo odzvalo, kadar se pri njem vzbudi strah. Kljub temu, da vedno, kadar govorimo o odločanju s čustvi, govorimo o precej subjektivnem in neracionalnem odločanju pa je Aristotel mnenja (Aristotel v Herrick 2005, 83), da gre tudi pri čustvih za racionalne odzive na določene okoliščine in tako naj bi bil čustven odziv v osnovi tudi razumno ravnanje.

Beseda **logos** v grščini (med drugim) označuje intelekt oz. racionalnost na splošno, ki naj bi bila temeljna človekova karakteristika, ki nas ločuje od živalskega sveta. Kot pravi John Randall pomeni ravnanje v skladu z logosom, ravnati inteligentno (Randall v Herrick 2005, 84). V Stari Grčiji niso delali izrecne distinkcije med razmišljanjem in govorjenjem, temveč sta bila avtomatično povezana drug z drugim.

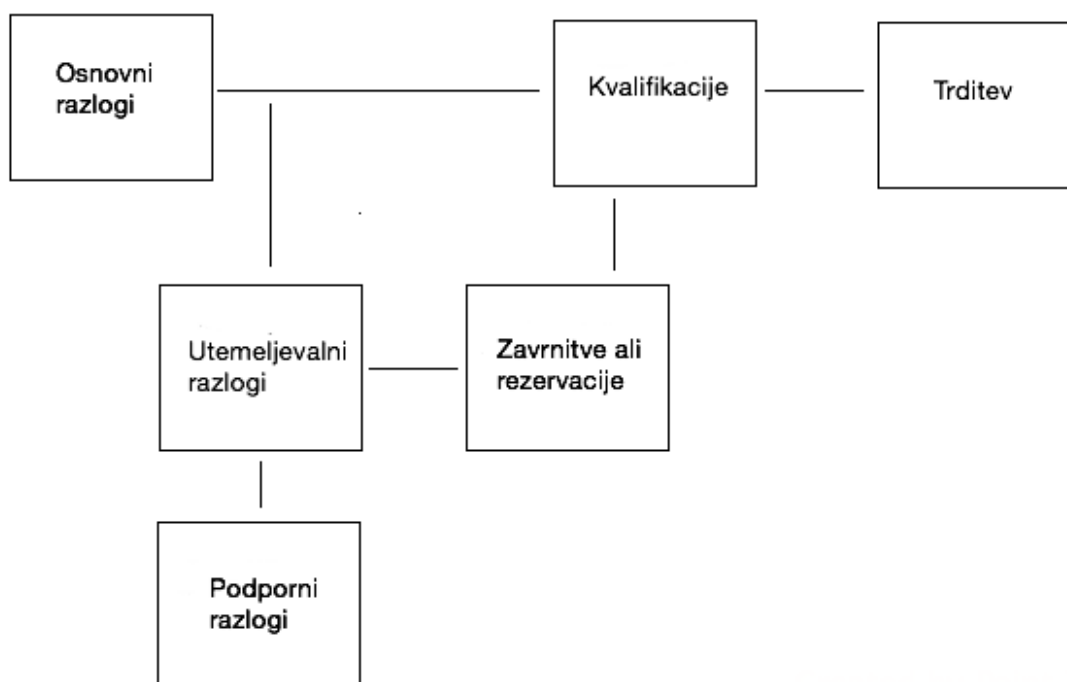
V Aristotelovi retoriki se logos nanaša na dokaze, ki so na voljo v besedah, argumentih ali logiki. Čeprav se ga tesno povezuje z logiko in logičnim sklepanjem, pa je Aristotel videl logos bolj kot reprezentacijo t.i. zdravega razuma. Logos je bil, po njegovo, študija argumentacije, tipične za razmišljanje in sprejemanje praktičnih odločitev (Aristotel 1991). Logos naj bi torej v govoru predstavljal predstavitev obstoječih dokazov, ki predstavljajo govorcevo tezo, izpeljevanje logičnih vzročno-posledičnih razmerij ter navezovanje na zdrav razum. V literaturi se številni avtorji sicer poglobljajo v osnove in pravila logike in logičnega razmišljanja, za našo analizo pa je bistveno bolj pomemben vidik logosa argumentacija.

Če smo do te točke teoretizirali retoriko le s stališča tradicionalnega pristopa, ki se v osnovi opira na teorije in dognanja iz antičnih časov (Hill v Kuypers 2009, 39), pa se moramo tu začeti opirati tudi na teorije sodobnejših avtorjev.

Teorija argumentacije

Razvoj teorije argumentacije je eden pomembnejših dosežkov t.i. moderne retorike v 20. stoletju. S strukturo argumentacije sta se med drugim ukvarjala Chaim Perelman in Jurgen Habermas, najboljše teoretsko izhodišče na tem področju pa je s svojim modelom argumentacije postavil Stephen Toulmin.

Slika 2.1: Toulminov model argumentacije

Vir: Toulmin v Herrick (2005).

Toulmin meni, da antična dognanja o formalni in silogistični logiki ne omogočajo ustreznega argumentiranja na netehničnih področjih in v vsakdanjih pogovorih, zato je ponovno premislil argumentacijo. Toulminov model za razliko od Aristotelske logike opozarja, da so argumenti večinoma izraženi skozi kvalifikatorje in zavrnitve in redko uveljavljeni kot absolutna resnica. Svoje ugotovitve o strukturi argumentov je podal v izredno pregledni in smiselni shemi, ki povezuje ključne elemente argumentacije. Po Toulminu (Toulmin 2003) argument sestavljajo: podlaga ali podatki, ki so dejstva in dokazi uporabljeni za dokazovanje le-tega; trditev, ki jo

skušamo dokazati oziroma teza, ki jo zagovarjamo; utemeljevalni razlogi, ki so hipotetične logične izjave, s katerimi povežemo podatke in trditve; podporni razlogi, ki dodatno podprejo veljavnost utemeljevalnih razlogov in kvalifikatorje, pri katerih gre za fraze, ki izrazijo stopnjo resničnosti trditve. Zavrnitve ali rezervacije pa predstavljajo proti-argumente in okoliščine, v katerih se lahko argument izkaže za neveljavnega.

Na tej točki je pomembno, da se na kratko dotaknemo tudi pomena občinstva pri razumevanju posameznega argumenta. Že Aristotel je ugotovil, da so retorični žanri povezani s tipom občinstva, ki govor posluša, Perelman in Olbrechts-Tyteca pa sta natančneje locirala različne družbene in osebne vrednote pri posameznih občinstvih, ki jih mora govornik upoštevati pri svojem argumentiranju. Po njunem (Perelman in Olbrechts-Tyteca v Herrick 2004, 200) je potrebno neformalne argumente, ki se jih ne da predstaviti skozi formalno logiko, občinstvu predstaviti na kronološko pravilen in razumljiv način, tako da je občinstvo sposobno doumeti vsak element argumentacije posebej, in šele tako lahko sprejme argument kot celoto. Določeno občinstvo je skupina ljudi, ki dejansko prisostvuje argumentiranju govorca, ko ga podaja javno. Kot pravita »je osnovna skrb retorične perspektive v filozofiji, da nagovarjamo občinstva, v skladu z njihovimi mnenji in vrednotami, natančneje s sklicevanjem na vsakega izmed teh«.

Perelman v svoji knjigi Kraljestvo retorike loči med (Perelman 1993):

- samim sebi kot občinstvom
- občinstvo enega samega
- posebnim občinstvom, kjer gre le za določen tip ljudi (študenti, zdravniki)
- univerzalnim občinstvom, ki zajema vse inteligentne in kompetentne ljudi, ki so sposobni procesiranja informacij in priti do zaključka pri določeni temi

Zavedanje o tipu občinstva, katerega govornik nagovarja je bistvenega pomena pri sestavi govora, saj lahko s poznavanjem vrednot in moralnih načel določene skupine ljudi pripravi argumente, ki bodo danemu občinstvu najbolj razumljivi, s katerimi se bodo lahko bolj poistovetili in posledično bo govorec pri svojem prepričevanju bolj uspešen.

Kompozicija

Če gre pri teoriji argumentacije za razširitev prvega kanona klasične retorike (*inventio*), pa predstavlja drugi kanon (*dispositio*) kompozicija govora. Aristotel je definiral klasično kompozicijo, ki še danes velja za zadostno osnovo vsakega govora. Sestoji iz petih točk (Aristotel v Hill 1893):

1. **Uvod** (*exordium*) mora biti kratek, jedrnat in pripraviti občinstvo k poslušanju. Za zelo praktične in učinkovite metode uvodov so se izkazale uvodne anekdote ali zanimive zgodbe, paradoksi ali retorična vprašanja, ki pri občinstvu vzbudijo pozornost. V uvodu se govorec ponavadi prestavi kot verodostojen (vzpostavi etos), da dobi občinstvo o njem dobro mnenje in je pripravljeno povedano vzeti za svoje.
2. **Predstavitev zadeve** (*naratio in partitio*) mora prav tako biti kratka in jedrnata, predstaviti pa mora osnovna dejstva o zadevi. Pomembno je, da so dejstva predstavljena kronološko pravilno, da pri občinstvu ne povzročimo zmede, ključna pa je njihova resničnost, saj si le tako lahko govorec utrdi svojo verodostojnost, ki jo je nakazal v uvodu z etosom. V tej fazi preide govorec pretežno na logos, ki ga nadaljuje v naslednji točki.
3. **Argumentacija** (*confirmatio*) je bistvo vsakega govora. Tu govorec po večini uporablja logos, predstavlja argumente, ki podpirajo njegovo tezo. Temo mora razdelati, točno definirati, kaj so podatki, kaj trditve in kaj dokazi, intuitivno mora pretehtati, kateri argumenti so najboljši in jih urediti od šibkejših do močnejših. Najmočnejši argumenti naj bi ponavadi bili na koncu, v pogosti praksi pa je tudi, da govorec začne z močnim in konča z močnim, tako da si občinstvo dobro zapomni.
4. **Zavračanje protiargumentov** (*confutatio*) v govoru lahko izurjen govorec uporabi kot cepivo, še preden nasprotna stran poda le-te. To lahko stori tako, da jih razbije in dokaže, da ne držijo. Zavrne jih lahko z duhovitostjo ali sarkazmom, ali pa jih reducira z absurdom, pri čemer sklepa naprej in dokaže, da po tem sklepanju lahko pridemo do absurdnih posledic.
5. **Zaključek** (*peroratio*) mora biti kratek in povzeti najboljše argumente (akumulacija ali kopičenje). V tej zaključni fazi lahko govorec postavi piko na i s pametno in smiselno vključitvijo patosa, ki dodatno vzpodbudi čustva.

Stilistika

Stari Grki so umetnosti neobičajne postavitve besed poimenovali *elocutio*, kar predstavlja tudi tretji kanon klasične retorike. Stil, kakor bi ga poimenovali v slovenščini, je definiran kot prepričljiva in neobičajna uporaba jezika.

Kot razlaga Crowleyeva (Crowley 2004, 279–281), so antični učitelji govorništva, pri zagovarjanju retoričnega jezika združevali Aristotelov filozofski pogled na uporabo jezika in Gorgijev sofistični pristop, jezik pa bi po njihovo moral biti jasen in se hkrati dotikati čustev. Kljub nesoglasjem, katere kvalitete naj bi bile vključene v stilistično oblikovanje jezika, so se bolj ali manj strinjali, da so pravilnost, jasnost, primernost in okraševanje glavne točke, na katerih mora dober retorik snovati stil svojega govora.

Pravilnost so videli kot »čistost« jezika, pri čemer naj bi govorec uporabljal aktualne besede in upošteval slovnična pravila jezika, v katerem piše oz. govori. Upoštevati mora glagolske oblike jezika, ki se prilagajajo številu, spolu, času itd., in v skladu z njimi pravilno uporabljati prave oblike besed. Z **jasnostjo** naj bi si govorec prizadeval, da je občinstvu posredovan pravi pomen. Govorci naj bi v govorih uporabljali vsakdanje in običajne besede, tako da jih občinstvo jasno razume in dojame njihove pomene. **Primernost**, kot so jo videli starogrški učitelji retorike, se po večini nanaša v uvodnem delu naloge omenjeno retorično situacijo, torej povedati, kar je najbolj primerno v dani situacije, torej prostoru in času. Kot je rekel Gorgias je »pravi čas, da se nekaj pove takrat, ko je občinstvo pripravljeno to slišati«. **Okraševanje** pa je kot najpomembnejši aspekt retoričnega stila tako široka tema, da mu bom v nadaljevanju posvetil nekoliko večjo pozornost.

Če povzamemo, uporaba primerne stila od govorca zahteva, da nameni veliko pozornosti konvencionalnim pravilom verbalnega izražanja v danem kontekstu in pravilih, ki jih postavlja njegova kultura oz. kultura občinstva (Crowley 2004, 283). Stile so v antiki tudi že kategorizirali v nizkega, srednjega in visokega. **Nizek stil** vsebuje enostaven, vsakdanji jezik, ki je primeren predvsem za racionalno dokazovanje ali poučevanje občinstva. Poudarek daje jasnosti, razumljivosti in ne lepoti izražanja. **Srednji stil** je že nekoliko bolj privzdignjen, z njim govorec poskuša nekoliko bolj vplivati na čustva, ponavadi pa se uporablja pri prepričevanju in mobilizaciji občinstva. **Visok stil** pa je poln impresivnih izrazov, kompleksnih

retoričnih figur, je stilistično poudarjen, in najbolj primeren, kadar želi govorec občinstvo očarati.

Največkrat se za doseganje visokega stila govorniki poslužujejo **retoričnih figur**. Figurativni jezik se je razvil zaradi pomanjkanja izraznih sredstev v obstoječih jezičnih okvirjih. Ker je jezik sredstvo ideografičnega miselnega sporazumevanja, torej sporazumevanja s pomočjo logičnih pomenov govorniki že od Antike dalje poskušajo vanj vpeljati elemente ritma, glasbe in poezije, z namenom, da jezik obogatijo in olepšajo. Predstavne zveze med besedo-znakom in označenim predmetom-pojmom ter predstavo, ki jo naj takšna beseda-znak spodbudi, s pogosto rabo mehanizirajo, praznijo, izrabijo. Besedni umetnik si zatorej prizadeva te zveze zmeraj znova osveževati (Kmecl 1996, 98).

Hall opisuje, da so v Stari Grčiji besedne ornamente delili v tri kategorije: govorne figure, miselne figure in trope (Hall 2007). Pri prvih gre za neobičajne vzorce v jeziku, na primer ponavljanje; miselne figure vključujejo umetniško spremenjene ideje, občutke ali koncepte; pri tropih pa gre za kakršnekoli zamenjave besede ali fraze z drugo. Med shemami in tropi je ločil tudi Cicero (Cicero 1954) v rimskem času, dodatno pa je opredelil med **figurami dikcije**, katere je možno identificirati v samem tekstu, ter med **figurami misli**, ki izhajajo iz predstavljeni idej. Kljub temu, da so se retorične figure pojavljale že v času antične Grčije, pa je Cicero prvi, ki je vse figure spravil na kup in jih obrazložil.

Hill vidi prednosti uporabe figur v tem, da obogatijo jezik, poudarjajo čustveno izražanje in pojasnjujejo abstraktne ideje. Petnajst glavnih retoričnih figur je povzel po Znanosti retorike in jih razvrstil v tri kategorije, ki temeljijo na podobnosti, kontrastnosti ali povezanosti (Hill 1893, 79 – 81). Na podlagi njihovih značilnosti jih je ločil v (1.) **retorične figure podobnosti**, med katere spadajo komparacija, metafora, alegorija in personifikacija, temeljijo torej na tem, da izrazimo določeno misel, idejo na podoben način. (2.) **Retorične figure odvisnosti**, ki so metonimija, sinekdoha, eksklamacija in hiperbola, se uporabljajo, kadar želi govorec ali pisec izraziti primerjavo ali pozitivno odvisnost med dvema pojmom, med tem ko (3.) **retorične figure kontrasta** delujejo ravno nasprotno, mednje pa sodita antiteza in stopnjevanje.

Kmecl (1996) in Hriberšek (2001) sta slovenska avtorja, ki sta se posvetila retoričnim figuram. Najbolj uporabljene retorične figure sta opisala in zanje poiskala nazorne primere v slovenskem jeziku.

S **primero ali komparacijo** izrazi govorec podobnost med enim predmetom (dejanjem) in drugim. Ponavadi jo spremljajo besedne zveze za primerjavo »kot«, »na takšen način«, »podobno« (»svetil se je kot meteor, ki šviga skozi veter«). Če s primerom govorec direktno izrazi podobnost, pa jo z **metaforo** zgolj nakaže. Tako je »bojeval se je kot lev« simila, metafora pa bi bila v tem primeru »bil je kot lev v boju«. V slovenščini metafori rečemo prisproda ali preneseni pomen, ki je pogosta tudi v pogovornem jeziku, čeprav se tega niti ne zavedamo več (Kmecl 1996, 117). S **personifikacijo ali poosebljenjem** govorec pripiše človeške lastnosti neljudem, predmetom, pojmom. Govorec lahko pooseblja na dva načina, in sicer kot direktno pripisovanje človeških lastnosti (»oblizoval se je kot pravi gurman«) ali kot pripisovanje nekega aspekta življenja (»žvižgajoč veter«). **Metonimija** pomeni preimenovanje. Kadar se govorec odloči za tovrstno figuro, nadomesti običajno poimenovalno besedo s katero drugo, ki je z poimenovalnim predmetom, pojmom v realni, objektivni zvezi, in ne subjektivni, kot je to pri metafori (»svinčnik je močnejši od meča«). **Sinekdoha** je vrsta metonimije, pri kateri uporabimo del predmeta, da z njim predstavimo celoto (»vse roke so bile na delu«, »šest parov nog mu je sledilo«). **Eksklamacija ali vzklik** je vokalno izražanje čustev. V retoriki ga govorec uporabi za poudarjanje, pozivanje s čustvenim izbruhom. Ne smemo delati napake in vzklike kot so »Oh!« ali »Ah!« smatrati kot figure. Primer dobre eksklamacije je na primer verz iz Shakespearovega Hamleta, ki ga zaradi izgube pomena v prevodu podajam kar v originalu: »What a piece of work is man! How noble in reason! How infinite in faculties!« S **hiperbolo** izrazi govorec pretiravanje. Največkrat vsebuje poveličevalni pridevnik (»bil je človek neizmernega znanja«). Pri **apostrofi ali ogovoru** pa gre za direktno naslavljanje odsotne osebe ali predmeta. **Ironija** je retorična figura, ki izraža stališča na pretvarjalni način, je posmeh z videzom realnosti ali celo hvale. Zakrita je v dvopomenski situaciji: navzven dostojni in resni, v pravem pomenu pa smešni (Kmecl 1996). **Paradoks** medtem vsebuje idejo, ki ne more biti resnična na način na katerega je podana, ampak je lahko resnična šele po ponovni interpretaciji.

Zdaleč pa to niso vse retorične figure. V nadaljevanju, v analitičnem delu naloge bodo na konkretnih primerih iz Churchillovega govora predstavljene še nekatere druge

retorične figure, ki so najpogosteje rabljene v govorih in spisih kot so na primer **paralelizmi, aliteracije, asonance, retorična vprašanja itd.**

Moderna retorična kritika

Retorično kritiko je po dolгих stoletjih mrka v srednjem veku spet obudil in dopolnil še v 18. stoletju škotski filozof in pridigar George Campbell, v svoji knjigi Psihologija retorike. Svojo »teorijo zgovornosti« je snoval na predpostavki, da je um ganjen le v primerih, ko so ideje resnicoljubne in dobronamerne. Zgovornost, kot je poimenoval veččino retorike, je tesno povezoval s psihologijo in mentalnimi sposobnostmi, zgovornost pa je po njegovi definiciji umetnost ali talent, s katerim diskurz priredimo njegovemu namenu (Herrick 2005, 184).

Po Campbellu je namen govora moč strniti v štiri končne cilje. Vsak govor naj bi ali (1.) **razsvetlil razumevanje sveta**, ali (2.) **zadovoljeval domišljijo**, ali (3.) **vzbujal strast** ali pa (4.) **vplival na voljo posameznika** (Campbell v Herrick 2005, 185). Ločil je dve vrsti obrazložitve in sicer znanstveno, ki temelji na silogistični logiki in se ukvarja s predstavitvijo eksaktnih primerov, kot jih najdemo v matematiki ali logiki, ter moralno, s katero se bolj pogosto srečujemo v vsakdanjem življenju, na primer v politiki, verovanju, gospodarstvu. Naloga moralne obrazložitve je po Campbellu priti do bolj ali manj verjetnih zaključkov na podlagi obstoječih dokazov v praktičnem življenju. Med drugim se je dotaknil tudi Aristotelovega prepričevanja, ki ga je sam videl kot nagovarjanje tako razuma kot čustev. Za uspešno prepričevanje mora govorec pri poslušalcu vzbuditi željo ali strast, hkrati pa zadovoljiti njegovo presojo, tako da se med čustvi in razumom vzpostavi povezava.

Campbellovo definicijo retorike je do besede natančno prevzel I. A. Richards, v svoji *Philosophy of Rhetoric* (Škerlep 2009, 101), natančneje pa se je poglobil v študijo pomenov delov diskurza, pri kateri je ugotovil, da so pomeni diskurzov pogosto lahko dvoumni in odvisni od tega, kako jih definira občinstvo. Škerlep je tudi povzel razumevanje retorične kritike še enega znamenitega predstavnika novega vala retorike, Kennetha Burka kot

»simbolno delovanje« kar pomeni, da mora retorična kritika raziskati pragmatično razsežnost diskurza, da mora pokazati, kako govornik uporabi besedilo govora v praktičnem kontekstu njegove izvedbe, tj. mora razčleniti, kako govornik prek svojega govora deluje in kaj v dani situaciji s svojim govorom doseže. Čeprav ima besedilna analiza nadvse pomembno vlogo v retorični kritiki, pa mora slednja pokazati na performativno razsežnost govornikove izvedbe govora v konkretni situaciji.

Chaim Perelman, profesor na Pravni fakulteti v Bruslju, je po drugi svetovni vojni razvijal predvsem teorijo pravne argumentacije na sodnih obravnavah. Njegov največji prispevek retorični kritiki je temeljil predvsem na pravni logiki in argumentaciji, ki smo jo natančneje predelali že na prejšnjih straneh. Perelmanova doktrina zahteva, da mora vsaka odločitev, pravna ali politična, izvirati iz disputacije, iz kontroverz, iz boja rivalskih argumentacij. Bolj kot iz deduktivnega sklepanja mora izvirati iz dialektičnih konfrontacij – v aristotelovskem smislu te besede (Grabnar 1991, 108).

Retorična situacija

Grki v Antiki so retorično situacijo videli kot skupek večih elementov: teme, o kateri se je diskutiralo, občinstva, pred katerim se je diskutiralo in njegovega odnosa do teme, kot tudi govorca, njegovega ugleda in njegovega odnosa do teme (Crowley 2004). Govorec pa naj ne bi zanemaril niti prostora in časa, v katerem se temi namenja pozornost.

Sicer pa se v literaturi o moderni retorični kritiki avtorji pri razlagi retorične situacije po večini opirajo na Bitzerjev model retorične situacije. Na kratko, retorična situacija zajema **govornika**, **sporočilo** in **občinstvo**. Škerlep jedrnato povzame Bitzerjevo definicijo kot »skupek oseb, dogodkov, predmetov in odnosov, ki predstavljajo aktualen ali potencialen izziv (*exigence*), ki ga je mogoče povsem ali delno izpolniti, če diskurz, ki poseže v situacijo, lahko usmeri odločitve ali delovanje ljudi tako, da pripelje do precejšnje spremembe izziva« (Bitzer v Škerlep 2009, 101). Bitzer poudarja tri elemente retorične situacije: izziv, občinstvo in strukturne omejitve situacije.

Izziv, ki je ključen element Bitzerjeve opredelitve retorične situacije, pomeni žgočo potrebo ali nujno, ki izhaja direktno iz samih okoliščin, nekaj, kar zahteva takojšnje delovanje in razrešitev. Občinstvo so v retorični situaciji tisti, na katere lahko govornik s svojim govorom vpliva in ki so lahko v nadaljnjem razvoju posredni dejavnik pri spremembi situacije, ki jo govornik želi doseči. Strukturne omejitve sestojijo iz tistih elementov situacije, ki jih mora govornik upoštevati, ker predstavljajo sestavne dele situacije, hkrati pa lahko predstavljajo pomembne elemente samega govora. Med strukturne omejitve spadajo kolektivna verovanja občinstva, govorniku dostopna evidenca itd. Retorični diskurz je torej odziv na žgočo potrebo, ki izhaja iz samega akta govornikovega naslavljanja občinstva v dani situaciji, z drugimi besedami, retorični diskurz je akt, ki poskuša rešiti izziv situacije (Škerlep 2009, 101).

Na podlagi teh treh dejavnikov retorične situacije Bitzer v svojem članku definira glavne lastnosti oz. karakteristike retorične situacije (Bitzer 1968):

1. Retorični diskurz obstaja zaradi situacije same, brez situacije ni retoričnega diskurza.
2. Čeprav retorični diskurz spodbuja odziv, pa ne privablja kakršnegakoli odziva, temveč ustrezen odziv, ki ustreza situaciji.
3. Če se strinjamo s tem, da situacija spodbuja ustrezen odziv, potem mora situacija predpisati odziv, ki ustreza oz. z drugimi besedami, mora ustrezati zahtevam situacije.
4. Osebe, predmeti, dogodki in odnosi, ki tvorijo retorični diskurz, so resnična, objektivna in zgodovinsko preverljiva dejstva, ki jih lahko prisotni postavljajo pod vprašaj ali kritizirajo.
5. Retorične situacije lahko predstavljajo strukture, ki so preproste (malo elementov, ki jih situacija med seboj povezuje, razberemo pa jih relativno preprosto), ali kompleksne (veliko soodvisnih elementov, ki so lahko tudi delno prikriti).

3 ANALIZA CHURCHILLOVEGA GOVORA

Biografija Sira Winstona Churchilla

Menim, da Winstona Churchilla, njegova dejanja in dosežke na področju retorike najboljše povzame kar prvi stavek njegovega opisa na uradni strani vlade Združenega kraljestva, ki pravi da je bil »državnik, pisec, govorec in vodja, ki je navdihoval narod in privedel Veliko Britanijo do zmage v 2. Svetovni vojni« (Government UK 2015). Bil je politik, ki je Veliko Britanijo vodil kot predsednik vlade v dveh mandatih, prvič med leti 1940 in 1945, ter drugič med 1951 in 1955.

Kot njegovo življenje povzema njegov sin v knjigi zbirki njegovih znamenitih govorov (Churchill 2013), se je njegov oče rodil 30. novembra 1874 in je več kot 50 let svojega življenja posvetil politiki. Preden je postal predsednik vlade Združenega kraljestva in s tem prvi mož Britanskega imperija, v tistem času največje svetovne velesile, je zasedal pozicije prvega moža Gospodarske zbornice, notranjega ministrstva in poveljeval celotni vojski Združenega kraljestva. Še pred tem je več kot dvajset let služil Britanski vojski, prav v tem obdobju pa si je pridobil največ vojaških izkušenj in vrednot, ki so ga zaznamovale na kasnejši politični karieri in življenjski poti.

Med drugo svetovno vojno je prvič zasedel mesto britanskega premierja, nasledil je med ljudstvom nepriljubljenega Nevillea Chamberlaina, ki si je prav s slabimi odločitvami v vojni z Nemčijo pridobil nezaupanje britanskega ljudstva, ki si je v vojni z Nemčijo želelo bolj direktnega in samozavestnega voditelja, ki bo Združeno kraljestvo pripeljal do zmage v vojni in s tem ohranil veliki Britanski imperij, na katerega so Britanci tako ponosni.

Njegovo predsedovanje je zaznamovala zmaga v 2. svetovni vojni, gojitev izredno dobrih političnih odnosov z Združenimi državami Amerike in postopen razkroj imperija, katerega oddaljenih kolonij Britanske sile niso več uspele obvladovati. Zaradi zdravstvenih težav je moral leta 1955 odstopiti z mesta premierja, umrl pa je leto zatem, 24. januarja, v starosti devetdeset let.

Retorična situacija

To je bilo za Evropo temačno obdobje. V tem času je bila celotna Evropa, kot tudi velik del ostalega sveta, ujeta v 2. svetovno vojno. Adolf Hitler je zaradi deficita Nemčije pri nadvladi kolonialnih ozemelj želel spreobrniti razmerja moči v svetu in leta 1939 začel vojno, ki je trajala šest let, vključevala več kot 30 držav in terjala preko 50 milijonov človeških žrtev.

Ko je Winston Churchill prevzel vlado je bil za Veliko Britanijo v posebej negotovi situaciji, saj so v tem obdobju nemške sile močno poražale zaveznike in z Blitzkriegom skorajda že povsem zasedle Francijo, takratno največjo evropsko zaveznico, bližale pa so se tudi obalnemu pasu celinske Evrope, državam Beneluxa, od koder jih je le še štirideset kilometrov angleškega kanala ločilo od ozemlja Združenega kraljestva. Dogodki so v britanskemu ljudstvu prvič po dolгих letih sprožili dvome o prihodnosti in suverenosti britanske nacije in hkrati največjega svetovnega imperija. Prav tako v tem času Združene države Amerike, največji politični zaveznik Velike Britanije, še niso bile vključene v vojno. Predvidevalo se je, da bi lahko njihova vpletenost močno prevesila tehtnico na stran zaveznikov.

Govor, ki ga bom analiziral na naslednjih straneh je eden izmed treh govorov v obdobju bitke za Francijo med majem in junijem 1940, kmalu za tem, ko je nasledil svojega predhodnika Nevillea Chamberlaina. Chamberlain je prav zaradi svoje konzervativnosti v vojnih odločitvah izgubil zaupanje britanskega ljudstva in sam kralju Georgeu VI. predlagal Churchillovo imenovanje, kateri se je že od vsega začetka vojne zavzemal za močno angažiranje celotnega naroda v boju proti nemškemu rajhu.

Po tem, ko je zavzel pozicijo predsednika vlade 10. maja 1940, je tri dni zatem nagovoril spodnji dom angleškega parlamenta (House of Commons) s prvim znamenitim govorom »I have nothing to offer but blood, toil, tears and sweat« (»Nimam ponuditi ničesar kot le kri, garanje, solze in znoj«), v katerem je parlament prosil za zaupanje v njegovo vlado in ga tudi soglasno dobil. V njem je parlament in ljudstvo tudi pozval, da se bo Velika Britanija borila za zmago do zadnjega:

»Kakšen je naš cilj, sprašujete? Odgovorim vam lahko z eno samo besedo: Zmaga. Zmaga ne glede na ceno – Zmaga kljub vsem grozotam – Zmaga, ne glede na to, kako dolga in težka bo pot do nje, saj brez zmage ni preživetja.¹«

Ta dejstva so pomembna, saj se Churchill v svojem govoru »We shall fight on the beaches« navezuje predvsem na svojo politiko usmerjenosti v zmago, ki jo je z zgoraj navedenim stavkom tako zelo poudaril v prvem nagovoru parlamenta. 4. junija je Churchill drugič neposredno nagovoril 650 članov angleškega parlamenta, celoten govor pa je trajal nekaj več kot trideset minut. Govor sicer ni bil prenašan v živo, za razliko od prvega pa tega ni ponovil v večernem oddajanju nacionalnega radia BBC, temveč so nekatere izvlečke prebrali radijski voditelji.

Predsedniška retorika

Retorična situacija, v kateri se znajde Winston Churchill med drugim sodi tudi v t.i. predsedniško retoriko. Velika Britanija je sicer monarhija, zato v tem primeru lahko govorimo o retoriki predsednika vlade oziroma premierja, a vseeno sodi govor v to skupino. Predsedniška retorika zadeva predsedniško javno prepričevanje, saj vpliva na zmožnost predsednika država ali vlade, da izrazi in uveljavi svojo voljo. Študije predsedniške retorike zadevajo načine, kako predsedniki pridobijo, ohranjajo in izgubljajo podporo javnosti (Windt Jr. 1986, 104). Windt Jr. kategorizira študije predsedniške retorike in v eni izmed njih govori o analizi posameznih govorov, kamor sodi tudi moja analiza Churchillovega govora. Pravi, da je večina predsedniških govorov dveh vrst. Skozi zgodovino so se največkrat pojavljali uvodni govori, torej govori ko predsedniki narod, s strani katerega so bili izvoljeni, nagovorijo ob začetku svojega mandata in t.i. »krizni« govori, ki so tisti, ki so pravzaprav posledica kriznih situacij, kot so vojne in podobno. Churchillov govor je tipičen primer slednjega, torej kriznega govora.

Lim Elvin je v svoji analizi predsedniških govorov skozi ameriško zgodovino ugotovil, da naj bi imeli vsi govori nekatere skupne značilnosti. Bili naj bi anti-

¹ You ask, what is our aim? I can answer in one word: Victory. Victory at all costs – Victory in spite of all terror – Victory, however long and hard the road may be, for without victory there is no survival.

intelektualni, pri čemer naj bi predsedniki uporabljali čim bolj pogovorne izraze in ne spodbujali preveč kompleksnih kognitivnih procesov; abstraktni, s čimer je mišljeno dejstvo, da se govori pretežno opirajo na vero, poetiko in idealistične vrednote; predsednik kot oseba naj bi bil izredno samozavesten in prepričan v svojo moč; demokratični, saj se predsedniki trudijo biti kar se da usmerjeni proti ljudstvu, sočutni, vključujoči in egalitarni; ter pogovorni, s čimer avtor misli na uporabo jezika, ki spodbuja k enakopravnemu odnosu med govorcem in občinstvom, govorec pa se trudi pridobiti zaupanje poslušalcev (Elvin 2002, 346). Čeprav so bili v Elvinovi raziskavi predmet analize ameriški predsedniki od Georgea Washingtona dalje, pa lahko tudi v Churchillovi retoriki prepoznamo večino lastnosti, ki jih omenja. Še najbolj se Churchill morda oddalji pri uporabi jezika, saj je gre v njegovem primeru za visoko, veličastno angleščino, kar je poudaril tudi eden izmed poslancev v spodnjem domu angleškega parlamenta, Henry Channon. Churchilla je označil kot »zgovornega retorika, ki je v svojem govoru uporabil veličastno angleščino - kar nekaj članov parlamenta je ob govoru zajokalo« (BBC 2015).

Analiza govora

V začetnem delu govora Sir Winston Churchill opisuje nedavne dogodke iz serije bojev Bitke za Francijo. Podrobno opisuje dogodke, števila vojakov, ocenjena števila žrtev in druge vojaške podrobnosti iz bojev iz okolice Sedana, Meusea in Dunkirka v Franciji. Nemške sile so porazile in prodrle tudi na Nizozemsko in v Belgijo ter prisilile vojsko Združenega kraljestva k umiku nazaj na Otok. Besede nameni tudi bojem na morju in predvsem v zraku, kjer se manj številčne Britanske zračne sile uspešno kosajo z enormno veliko floto nemških zračnih sil in posebej pohvali pilote in ostale posadke v letalih, ki tako zavzeto in uspešno branijo zračni prostor nad Otokom. Nekaj žalnih besed posveti tudi družinam žrtev.

Proti koncu govora člane parlamenta še enkrat spomni, da so nedavno potrdili njegov mandat, da so mu namenili svoje zaupanje in izrazili željo, da se Nemčiji postavi po robu s trdo roko. Zaključí z opozorilom, da je glede na neugoden potek dogodkov invazija neizogibna. Opozarja na možnost, da se bo Velika Britanija prej ali slej morala proti Hitlerjevim silam bojevati sama in na nek način predstavnike parlamenta

in ljudstvo že pripravi na ta najtemnejši scenarij. V isti sapi še enkrat poudari, da se bodo borili do konca, do zmage in da se ne bodo predali.

Analizirani govor je specifičen zaradi dejstva, da osrednji argument pravzaprav Churchill poda šele v svojem znamenitem zaključku govora. Govorimo o kompozicijskem klimaksu, saj vse do konca Churchill postopoma gradi svojo argumentacijo z podpornimi argumenti in kvalifikatorji, šele z zaključkom pa poda svoj osrednji argument. Upoštevajoč Toulminov model argumentacije, bi namreč moral govorec zagovarjati neko stališče in z argumenti prepričevati občinstvo. Šele v zaključku Churchill zagovarja stališče svoje vlade, ki ga je zavzel v svojem prvem govoru, ko je prevzel oblast (zato smo tudi posvetili nekaj več pozornosti prvemu izmed treh govorov v uvodu analize), da se Velika Britanija ne bo predala, da se bodo borili do konca, do zmage.

»Popolnoma verjamem, da v primeru da vsi opravijo svoje dolžnosti, če ničesar ne zanemarimo in če bodo opravljeni najboljši dogovori, da bomo zopet dokazali, da smo sposobni braniti svoj Otok, izpluti iz nevihte vojne in bomo preživeli grozoto tiranije, leta, če bo potrebno, sami, če bo potrebno.«²

Opisi in naštevane bitk, porazov in žrtev so v bistvu kvalifikacije in na nek način tudi cepiva (rezervacije) na protiargumente, saj govorec poudari, da se ne bodo predali, kljub temu, da prihaja do tako velikih izgub. Churchill v tem delu spretno združi vse tri apele, etos, patos in logos in vse skupaj zavije v udaren in hkrati ganljiv finale. Šele v zaključku govora pravzaprav ugotovimo, da je Churchill tako zelo poudarjal nedavne neuspešne vojne dogodke samo zato, da bi občinstvo spravil v stanje žalosti, sočutja in jeze, v katerem je potem bolj dovzetno za sprejetje njegovega glavnega argumenta, da je potrebno za vsako ceno ohraniti imperij in svobodo britanskega naroda in da se v tej bitki ne bodo predali ne glede na vse. Ker gre za tako znamenit odstavek, ga podajam kar v celoti:

² I have, myself, full confidence that if all do their duty, if nothing is neglected, and if the best arrangements are made, as they are being made, we shall prove ourselves once again able to defend our Island home, to ride out the storm of war, and to outlive the menace of tyranny, if necessary for years, if necessary alone.

»Čeprav je velik del Evrope skupaj s številnimi starimi in velikimi državami padel ali pa še bo padel v primež gestapa in sramotnega aparata nacističnega režima, se mi ne bomo predali ali padli pod njim. Šli bomo do konca, borili se bomo v Franciji, borili se bomo na morjih in oceanih, borili se bomo z vse večjim zaupanjem in vse večjo močjo v zraku, branili bomo svoj Otok, ne glede na ceno, borili se bomo na plažah, borili se bomo na območjih za izkrcaje, borili se bomo na poljih in na ulicah, borili se bomo na hribih; nikoli se ne bomo predali, in četudi, v kar niti za trenutek ne verjamem, bi bil ta Otok ali velik del njega bil podjarmen ali sestradan, potem bi naš imperij na drugih straneh oceanov, oborožen in varovan s strani britanske mornarice, nadaljeval boj, dokler, v Gospodovem dobrem času, ne bi Novi svet, z vso svojo močjo, stopil naprej v rešitev in osvoboditev starega.³«

Churchill z opisovanjem preteklih dogodkov, naštevanjem žrtev in drugih vojnih dejstev v Bitki za Francijo vnaprej podaja razloge in kvalifikacije za svoj osrednji argument tako, da antitetično argumentira. Na eni strani poudarja, da umik in pobeg iz Francije ni zmaga (*»Previdni moramo biti, da umika ne enačimo z zmago. Vojne se ne zmagujejo z evakuacijami. A s tem umikom smo zmagali, česar se je potrebno zavedati.⁴«*), da pa so nedavni vojni dogodki veliki uspehi v trenutni situaciji nemške premoči in je pred tednom dni kazalo še bistveno slabše (*»Ko sem pred tednom dni prosil parlament, da podam izjavo, sem se bal, da bom moral govoriti o največji*

³ Even though large tracts of Europe and many old and famous States have fallen or may fall into the grip of the Gestapo and all the odious apparatus of Nazi rule, we shall not flag or fail. We shall go on to the end, we shall fight in France, we shall fight on the seas and oceans, we shall fight with growing confidence and growing strength in the air, we shall defend our Island, whatever the cost may be, we shall fight on the beaches, we shall fight on the landing grounds, we shall fight in the fields and in the streets, we shall fight in the hills; we shall never surrender, and even if, which I do not for a moment believe, this Island or a large part of it were subjugated and starving, then our Empire beyond the seas, armed and guarded by the British Fleet, would carry on the struggle, until, in God's good time, the New World, with all its power and might, steps forth to the rescue and the liberation of the old.

⁴ We must be very careful not to assign to this deliverance the attributes of a victory. Wars are not won by evacuations. But there was a victory inside this deliverance, which should be noted.

*vojaški katastrofi v naši dolgi zgodovini.*⁵«), zato je trenutno stanje in umik toliko mož pravzaprav majhna zmaga.

Churchill v govoru natančno poroča o vseh dogodkih. Zavedati se je potrebno namreč, da v tistem obdobju informacije in novice niso bile tako ažurne in dostopne kot so danes, tako da si predstavniki parlamenta in britansko ljudstvo pravzaprav niti niso mogli predstavljati kaj vse se na bojiščih dejansko dogaja, hkrati pa gre tu za informacije zaupne narave saj Churchill razkrije nekatere zaupne vojne podatke. V govoru zelo natančno opisuje kakšne grozote se dogajajo na bojiščih, kako vojaki trpijo in izgubljajo svoje kolege. V določenih odsekih govora deluje kot da bi poročal novinar na terenu. S tem je poskušal doseči določen nivo dramatičnosti, ki ga je, kot bomo videli v nadaljevanju pri stilistični analizi, dodatno krepil z uporabo retoričnih figur, tudi zato, da bi pri ljudeh vzbudil čustven odziv. Tu naletimo na klasičen primer Aristotelovega spravljanja razuma v določeno stanje, s katerim vzbudi govorec pri občinstvu čustven odziv v katerem bo bolj dovzetno za nadaljnje predloge, v tem primeru nadaljevanje boja do zmage v vojni. Churchill je v svojem govoru uporabil logos, torej preverljiva dejstva in podatke iz bojev, ki poslušalca skorajda spravijo v depresivno stanje. Lahko rečemo, da je na nek način z logosom dosegal patos, kar je nekaj izjemnega.

Glavnemu argumentu doda podporne argumente v obliki vrednot, ki so na eni strani značilne za britanski narod, na drugi pa skupne pravzaprav celotnemu zahodnemu svetu, v tem primeru zaveznikom v boju proti nemškemu rajhu. Tako izpostavi družino («*Njegov sin je bil ubit...*⁶«), vero oz. Boga («*v Gospodovem dobrem času*⁷«), ljubezen («*...toliko mož, katerih ljubljene so pretekli teden preminuli...*⁸«), zaupanje («*...velikega dela bojnih linij, na katerih je slonelo toliko upanja, ni več.*⁹«), predanost

⁵ When, a week ago today, I asked the House to fix this afternoon as the occasion for a statement, I feared it would be my hard lot to announce the greatest military disaster in our long history.

⁶ His son has been killed

⁷ in God's good time

⁸ so many men, whose loved ones have passed through an agonizing week

⁹ ...a large part of those fortified lines upon which so much faith had been reposed is gone.

in pogum (*»Število vojakov, ki so jih pripeljali nazaj, je pokazatelj njihove predanosti in poguma.¹⁰«*).

Etos je Churchill u prinesla že sama politična funkcija, kredibilnost mu je nudila že sama pozicija predsednika vlade. Še dodatno ga je podkrepil s spretnim izogibanjem prve osebe ednine, namesto tega je pogosteje uporabljal prvo osebo množine. S tem je želel sporočiti, da je del svojega naroda, da so vsi enaki in da je le eden izmed njih. S tem poudarja skozi govor tudi to, da morajo držati skupaj in hkrati sporoča svojim vojakom, kot tudi zaveznikom, da bodo le s skupnim prizadevanjem lahko uspešni. Kot drugo pa so del etosa podporni argumenti, ki jih v govoru zagovarja. Gre za ideološke argumente, dele ideologije britanskega naroda, na katerih je le-ta zrasel in se ohranil. Če danes ne moremo več govoriti o britanskem imperiju, pa je bil v času druge svetovne vojne to največji svetovni imperij, katerega sledovi so še danes vidni v kulturah držav Commonwealtha, ki ga danes sestavlja 53 držav in zajema praktično tretjino svetovnega prebivalstva. Imperij je v tistem času Britancem dajal moč, samozavest in občutek kontrole, zagotavljal neodvisnost in samozadostnost, zato je bila ohranitev le-tega tako pomembna za vsakega posameznika. Churchillov najmočnejši podporni argument je temeljil na temelju vseh sodobnih družb – svobodi: (*»...varovati njihovo doovino in vse, za kar si prizadevamo.¹¹«*). Pravna zaščita demokracije in svobode je osnova vsake sodobne demokratične države in to skupaj z razsežnostjo britanskega imperija Churchill zagovarja vse do zadnjega stavka.

»...bi ta Otok ali velik del njega bil podjarmen ali sestradan, potem bi naš imperij na drugih straneh oceanov, oborožen in varovan s strani britanske mornarice, nadaljeval boj, dokler, v Gospodovem dobrem času, ne bi Novi svet, z vso svojo močjo, stopil naprej v rešitev in osvoboditev starega.¹²«

Žanrsko umestiti Churchillov govor v zgolj enega izmed treh Aristotelovih klasičnih retoričnih žanrov je problematično, saj se skozi govor pojavljajo elementi prav vseh

¹⁰ The numbers they have brought back are the measure of their devotion and their courage.

¹¹ ...to guard their native land and all that we stand for.

¹² ...this Island or a large part of it were subjugated and starving, then our Empire beyond the seas, armed and guarded by the British Fleet, would carry on the struggle, until, in God's good time, the New World, with all its power and might, steps forth to the rescue and the liberation of the old.

treh. Škerlep ugotavlja, da sta v moderni retoriki razraščanje žanrov in žanrska hibridnost nekaj povsem običajnega (Škerlep 2009, 107), zato ni Churchill nobena izjema. Na eni strani Churchill večino časa v govoru nameni opisovanju preteklih dogodkov, kar je značilno za sodno retoriko, a ob tem zgolj opisuje in ne presoja oz. občinstvo ni dolžno presojati o njih, temveč je le obveščeno. Tako tudi začenja svoj govor:

»Od trenutka ko so bile francoske sile v Sedan in Meusu poražene v drugem tednu maja, je samo hiter umik v Amien in južneje rešil britanske in francoske sile...¹³«

Ker se Churchill ne opredeli, temveč le opisuje pretekle dogodke, govora ne moremo umestiti v sodni retorični žanr, bistveno bližje je slavnemu. Slavilna retorika prav tako govori o preteklosti, a se nanjo navezuje ob slavljenju, v tem primeru oseb, vojakov, ki so padli v boju.

»Poklonil se bom tem mladim možem... plemeniti vitez, ki si zasluži našo hvaležnost, kot si jo vsi možje, na toliko načinov in ob tolikih priložnostih, saj so pripravljene in bodo pripravljene žrtvovati svoja življenja in vse ostalo za svojo domovino.¹⁴«

Ceremonialna ali slavilna retorika naj bi bila izključno del slovesnosti, namenjeni osebam ali predmetom žalnega oziroma slavnega govora, v tem primeru pa govor ni bil poklon mrtvim, temveč je bil politične narave. Churchill je le spretno uspelo vanj subtilno umestiti nekaj odstavkov in je izkoristil priložnost, da se zahvali vsem herojem, ki so se za narod bojevali in zanj tudi padli. Čeprav v tem odstavku izrazito slavi in se zahvaljuje mladim vojakom, ki so padli v boju za njihovo domovino, pa istočasno spretno v enem stavku pozove in spodbudi vse ostale, kako izjemna

¹³ From the moment that the French defenses at Sedan and on the Meuse were broken at the end of the second week of May, only a rapid retreat to Amiens and the south could have saved the British and French Armies...

¹⁴ I will pay my tribute to these young airmen... a noble knight, deserve our gratitude, as do all the brave men who, in so many ways and on so many occasions, are ready, and continue ready to give life and all for their native land.

priložnost je pred njimi: »Še nikoli ni bilo, predvidevam, na celem svetu, v vsej zgodovini vojne, take priložnosti za mlade.¹⁵«

Sama retorična situacija, torej ko predsednik vlade govori članom parlamenta in celotnemu ljudstvu, umešča Churchillov govor v deliberativni ali politični retorični žanr. Čeprav večino časa govori o preteklosti, pa so navedena dejstva zgolj argumenti, ki podpirajo njegov pravi namen, ki se eksplicitno razkrije šele v zaključku govora (*peroratio*) – motivirati britanski narod k nadaljnjemu boju, spodbuditi zaveznike (predvsem Francijo) naj se ne predajo zlahka in nagovoriti Združene države Amerike k vključitvi v vojno, če bi se to izkazalo za potrebno. Če sta v tej retorični situaciji govornik in sporočilo precej očitna, pa gre pri občinstvu za izredno kompleksne strukture, saj gre na eni strani za univerzalno občinstvo, po drugi strani pa za več specifičnih občinstev, katera je moral Churchill nagovoriti in na nek način zadovoljiti. Politična retorika sicer nagovarja širšo javnost, v tem primeru pa gre še za bistveno bolj kompleksno situacijo. Churchill je moral biti skozi celoten govor pozoren na to, da dvigne moralo lastnemu ljudstvu, da Britance pripravi na to, da se bodo verjetno, zaradi kapitulacije ostalih zaveznikov, morali bojevati sami, hkrati pa na drugi strani pa izkazati solidarnost do Francije, ki se je še vedno bojevala, čeprav z zadnjimi močmi. Poslati je moral tudi opozorilo Nemčiji, da se zavezniki še ne predajajo ter pozvati na pomoč države Commonwealtha.

Kot sem že omenil, je Winston Churchill v tem govoru uporabljal relativno visok stil, ki so ga opazili tudi predstavniki parlamenta. Za celoten govor je značilno, da je govoril v veličastni, visoki angleščini. Da je v svojem govoru dosegel veličastnost, je uporabil kar nekaj retoričnih figur, značilnih za visok stil govora. Hkrati je s figurami dosegel višji nivo dramatičnosti, s katero je želel vzbuditi patos pri občinstvu. Zato je uporabil veliko metafor (*»to ride out the storm of war«, »fall into the grip of the Gestapo«, »New World«*), anafor ali ponovitev istih besed na začetku zaporednih členov (*»...we shall..., we shall..., we shall...«*) in istočasno tudi paralelizmov, ki se kažejo v ponavljanju skladenjskega vzorca, kar kaže na to, da so izražene misli enako pomembne. Kot ugotavlja Hriberšek (Hriberšek 2001, 330) lahko paralelizem pomaga tudi pri ravnotežju, ritmu in jasnosti.

¹⁵ There never has been, I suppose, in all the world, in all the history of war, such an opportunity for youth.

Na določenih delih govora je precej očitno, da je poskušal doseči, da govor tudi lepo zveni v ušesih. Tako pogosto uporablja aliteracije (*»defend to the death«, »flag or fail«*), in asonance (*»odious apparatus«*). Pri aliteracijah gre za ponavljanje začetnega soglasnika pri več zaporednih besedah, asonance pa predstavljajo ponovitve oziroma soglašanje samoglasnikov v besedah, ki so si blizu (Hriberšek 2001). Vse visoke retorične figure dajejo govoru pesniški pridih, kar sovpada s tem, da je z visokim stilom želel občinstvo očarati, impresionirati.

Ob nagovarjanju članov parlamenta uporabi tudi retorična vprašanja, s čimer dodatno vzbudi pozornost pri občinstvu (*Si lahko zamislite večji cilj za nemške zračne sile, kot to, da naredijo evakuacijo s teh plaž nemogočo in da potopijo vse ladje, z več tisočimi na krovih?¹⁶*). Pri retoričnem vprašanju govorec pravzaprav ne pričakuje odgovora, saj je ta navadno občinstvu jasen (Hriberšek 2001, 333).

Ob zvočnem zapisu govora (Youtube 2013), ki ga je šele nekaj let kasneje še enkrat diktiral za državno radijsko postajo BBC, je jasno razvidno, da je večino govora, vse do zaključka govoril v nekoliko bolj monotonem, na trenutke kar malce dolgočasnem tempu (v delu, kjer namenja besede padlim v boju in njihovim družinam tega še celo nekoliko bolj upočasni). V zaključku pa večkrat uporabi vzklike ali eksklamacije (*»we shall never surrender«*), sočasno pa poveča glasnost svojega govora, s čimer še dodatno poudari povedano in da zaključku še bolj udarno noto.

¹⁶ Can you conceive a greater objective for the Germans in the air than to make evacuation from these beaches impossible, and to sink all these ships which were displayed, almost to the extent of thousands.

6 ZAKLJUČEK

Sodobno govorništvo se še vedno močno opira na temelje zastavljene v antičnih časih. Platon in Aristotel v antični Grčiji ter Cicero v obdobju rimskega imperija, so začrtali pot, po kateri še danes hodijo sodobni govorniki. Analiza Churchillovega govora je pokazala, da kljub temu, da je pri govorništvu danes potrebno upoštevati tudi nekatere prvine sodobne retorike, glavnina še vedno temelji na načrtih iz antike. Posledično lahko ugotovimo, da se je moč dobrega govorništva priučiti, saj lahko že samo z upoštevanjem določenih ključnih elementov retorike sestavimo kakovosten in prepričujoč govor, ki bo imel določen vpliv na občinstvo. Naloga je preko zgodovinskega pregleda predstavila razvoj govorništva, čigar temelji so bili zastavljeni že v antičnih časih, šele v zadnjih dveh stoletjih pa so sodobni teoretiki doprinesli k retorični kritiki.

Za govore Sira Winstona Churchilla so značilni dobra argumentacija, visok govorniški stil in znatna uporaba patosa pri prepričevanju. V govoru »We shall fight on the beaches« je sicer v velikem delu navajal predvsem logos, a so bila ta dejstva pomembna pri subtilnem kreiranju patosa, s katerim je dosegel, da je občinstvo sočustvovalo z žrtvami ob naštevanju vseh porazov v nedavnih bitkah. Argumentacijo je gradil klimaksično in antitetično vse do zaključka v katerem je britansko ljudstvo prepričal naj se ne preda, da se bodo borili dalje, dokler, tudi s pomočjo zaveznikov in kolonij britanskega imperija, ne zmagajo v vojni proti Hitlerjevi Nemčiji.

Zavezniki so nekaj let kasneje porazili Nemčijo. Dejavnikov, naključij in sreče je bilo veliko, zato ne trdim, da je Churchillov govor bil prelomni trenutek v drugi svetovni vojni. Je pa definitivno pripomogel, da se poleti 1940 Velika Britanija ni predala, da je vztrajala v boju proti Nemčiji in na koncu slavila. In tudi zaradi tega govora je Sir Winston Churchill danes smatran za enega največjih govorcev vseh časov.

7 LITERATURA

1. Aristotle. 1991. *On Rhetoric: A Theory of Civic Discourse*. Oxford: Oxford University Press.
2. Aristotle. 2004. *The Art of Rhetoric* (prevod Lawson-Tancred, H.C). New York: Penguin Books.
3. BBC History. 2015. *Fight on the beaches*. Dostopno prek: http://www.bbc.co.uk/history/topics/fight_on_the_beaches (1. maj 2015).
4. Bitzer, Lloyd F. 1968. The Rhetorical Situation. *Philosophy & Rhetoric* 1 (1): 1–14.
5. Churchill, S. Winston. 2013. *Never Give In! Winston Churchill's Speeches*. London: Bloomsbury.
6. Cicero. 1954. *Rhetorica ad Herennium* (prevod Harry Caplan). Cambridge: Harvard University Press.
7. Crowley, Sharon in Debra, Hawhee. 2004. *Ancient Rhetorics for Contemporary Students*. New York: Pearson Education.
8. Elvin, Lim T. 2002. Five trends in Presidential Rhetoric: An Analysis of Rhetoric from George Washington to Bill Clinton. *Presidential Studies Quarterly* 32 (2): 328–336.
9. Government UK. 2015. *Past Prime Ministers: Winston Churchill*. Dostopno prek: <https://www.gov.uk/government/history/past-prime-ministers/winston-churchill> (1. maj 2015).
10. Grabnar, Boris. 1991. *Retorika za vsakogar*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
11. Hall, Jon. 2007. Persuasion in Ancient Greece and Rome. *ADR Bulletin* 9: 1–5
12. Herrick, James A. 2005. *The History and Theory of Rhetoric: An Introduction*. Boston: Pearson Education.
13. Hill, J. David. 1893. *The Elements Of Rhetoric and Composition*. New York: Butler, Sheldon & Company.
14. Hriberšek, Matej. 2001. *Antologija antičnega govorništva*. Ljubljana: Claritas.
15. Kennedy, George A. 1999. *Classical Rhetoric & Its Christian & Secular Tradition from Ancient to Modern Times*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.

16. Kuypers, Jim A. 2009. *Rhetorical Criticism: Perspectives in Action*. Plymouth: Lexington Books.
17. Kmecl, Matjaž. 1996. *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Založba M & N.
18. Perelman, Chaim. 1993. *Kraljestvo retorike (prevod Jelka Kernev Štrajn)*. Ljubljana: Založba Sophia.
19. Sloane, Thomas O. 2006. *Encyclopedia of Rhetoric*. Oxford: Oxford University Press.
20. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 1994. Dostopno prek: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (1. maj 2015).
21. Škerlep, Andrej. 2009. Retorika sprave v postkomunistični Sloveniji: Analiza govora predsednika Kučana v Kočevskem Rogu julija 1990. *Teorija in praksa* 46 (6): 99–116.
22. Toulmin, Stephen E. 2003. *The Uses of Argument*. Cambridge: Cambridge University Press.
23. Toye, Richard. 2013. *Rhetoric: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
24. Windt Jr., Theodore Otto. 1986. Presidential Rhetoric: Definition of a Field of Study. *Presidential Studies Quarterly* 16 (1): 102–116.
25. Youtube. 2013. *We shall fight on the beaches Winston Churchill 4th June 1940*. Dostopno prek: <https://www.youtube.com/watch?v=N89Cpc4v160> (1. maj 2015).

PRILOGA

Priloga A: Transkripcija govora »We shall fight on the beaches«

(Vir: Churchill, S. Winston. 2013. Never Give In! Winston Churchill's Speeches. London: Bloomsbury.)

Winston Churchill: We shall fight on the beaches

June 4, 1940

House of Commons

The position of the B. E.F had now become critical As a result of a most skillfully conducted retreat and German errors, the bulk of the British Forces reached the Dunkirk bridgehead. The peril facing the British nation was now suddenly and universally perceived. On May 26, "Operation Dynamo "--the evacuation from Dunkirk began. The seas remained absolutely calm. The Royal Air Force--bitterly maligned at the time by the Army--fought vehemently to deny the enemy the total air supremacy which would have wrecked the operation. At the outset, it was hoped that 45,000 men might be evacuated; in the event, over 338,000 Allied troops reached England, including 26,000 French soldiers. On June 4, Churchill reported to the House of Commons, seeking to check the mood of national euphoria and relief at the unexpected deliverance, and to make a clear appeal to the United States.

From the moment that the French defenses at Sedan and on the Meuse were broken at the end of the second week of May, only a rapid retreat to Amiens and the south could have saved the British and French Armies who had entered Belgium at the appeal of the Belgian King; but this strategic fact was not immediately realized. The French High Command hoped they would be able to close the gap, and the Armies of the north were under their orders. Moreover, a retirement of this kind would have involved almost certainly the destruction of the fine Belgian Army of over 20 divisions and the abandonment of the whole of Belgium. Therefore, when the force and scope of the German penetration were realized and when a new French Generalissimo, General Weygand, assumed command in place of General Gamelin, an effort was made by the French and British Armies in Belgium to keep on holding the right hand of the Belgians and to give their own right hand to a newly created French Army which was to have advanced across the Somme in great strength to grasp it.

However, the German eruption swept like a sharp scythe around the right and rear of the Armies of the north. Eight or nine armored divisions, each of about four hundred armored vehicles of different kinds, but carefully assorted to be complementary and divisible into small self-contained units, cut off all communications between us and the main French Armies. It severed our own communications for food and ammunition, which ran first to Amiens and afterwards through Abbeville, and it shore its way up the coast to Boulogne and Calais, and almost to Dunkirk. Behind this armored and mechanized onslaught came a number of German divisions in lorries, and behind them again there plodded comparatively slowly the dull brute mass of the ordinary German Army and German people, always so ready to be led to the

trampling down in other lands of liberties and comforts which they have never known in their own.

I have said this armored scythe-stroke almost reached Dunkirk-almost but not quite. Boulogne and Calais were the scenes of desperate fighting. The Guards defended Boulogne for a while and were then withdrawn by orders from this country. The Rifle Brigade, the 60th Rifles, and the Queen Victoria's Rifles, with a battalion of British tanks and 1,000 Frenchmen, in all about four thousand strong, defended Calais to the last. The British Brigadier was given an hour to surrender. He spurned the offer, and four days of intense street fighting passed before silence reigned over Calais, which marked the end of a memorable resistance. Only 30 unwounded survivors were brought off by the Navy, and we do not know the fate of their comrades. Their sacrifice, however, was not in vain. At least two armored divisions, which otherwise would have been turned against the British Expeditionary Force, had to be sent to overcome them. They have added another page to the glories of the light divisions, and the time gained enabled the Graveline water lines to be flooded and to be held by the French troops.

Thus it was that the port of Dunkirk was kept open. When it was found impossible for the Armies of the north to reopen their communications to Amiens with the main French Armies, only one choice remained. It seemed, indeed, forlorn. The Belgian, British and French Armies were almost surrounded. Their sole line of retreat was to a single port and to its neighboring beaches. They were pressed on every side by heavy attacks and far outnumbered in the air.

When, a week ago today, I asked the House to fix this afternoon as the occasion for a statement, I feared it would be my hard lot to announce the greatest military disaster in our long history. I thought-and some good judges agreed with me-that perhaps 20,000 or 30,000 men might be re-embarked. But it certainly seemed that the whole of the French First Army and the whole of the British Expeditionary Force north of the Amiens-Abbeville gap would be broken up in the open field or else would have to capitulate for lack of food and ammunition. These were the hard and heavy tidings for which I called upon the House and the nation to prepare themselves a week ago. The whole root and core and brain of the British Army, on which and around which we were to build, and are to build, the great British Armies in the later years of the war, seemed about to perish upon the field or to be led into an ignominious and starving captivity.

That was the prospect a week ago. But another blow which might well have proved final was yet to fall upon us. The King of the Belgians had called upon us to come to his aid. Had not this Ruler and his Government severed themselves from the Allies, who rescued their country from extinction in the late war, and had they not sought refuge in what was proved to be a fatal neutrality, the French and British Armies might well at the outset have saved not only Belgium but perhaps even Poland. Yet at the last moment, when Belgium was already invaded, King Leopold called upon us to come to his aid, and even at the last moment we came. He and his brave, efficient Army, nearly half a million strong, guarded our left flank and thus kept open our only line of retreat to the sea. Suddenly, without prior consultation, with the least possible notice, without the advice of his Ministers and upon his own personal act, he sent a plenipotentiary to the German Command, surrendered his Army, and exposed our whole flank and means of retreat.

I asked the House a week ago to suspend its judgment because the facts were not clear, but I do not feel that any reason now exists why we should not form our own opinions upon this pitiful episode. The surrender of the Belgian Army compelled the British at the shortest notice to cover a flank to the sea more than 30 miles in length. Otherwise all would have been cut off, and all would have shared the fate to which King Leopold had condemned the finest Army his country had ever formed. So in doing this and in exposing this flank, as anyone who followed the operations on the map will see, contact was lost between the British and two out of the three corps forming the First French Army, who were still farther from the coast than we were, and it seemed impossible that any large number of Allied troops could reach the coast.

The enemy attacked on all sides with great strength and fierceness, and their main power, the power of their far more numerous Air Force, was thrown into the battle or else concentrated upon Dunkirk and the beaches. Pressing in upon the narrow exit, both from the east and from the west, the enemy began to fire with cannon upon the beaches by which alone the shipping could approach or depart. They sowed magnetic mines in the channels and seas; they sent repeated waves of hostile aircraft, sometimes more than a hundred strong in one formation, to cast their bombs upon the single pier that remained, and upon the sand dunes upon which the troops had their eyes for shelter. Their U-boats, one of which was sunk, and their motor launches took their toll of the vast traffic which now began. For four or five days an intense struggle reigned. All their armored divisions-or what was left of them-together with great masses of infantry and artillery, hurled themselves in vain upon the ever-narrowing, ever-contracting appendix within which the British and French Armies fought.

Meanwhile, the Royal Navy, with the willing help of countless merchant seamen, strained every nerve to embark the British and Allied troops; 220 light warships and 650 other vessels were engaged. They had to operate upon the difficult coast, often in adverse weather, under an almost ceaseless hail of bombs and an increasing concentration of artillery fire. Nor were the seas, as I have said, themselves free from mines and torpedoes. It was in conditions such as these that our men carried on, with little or no rest, for days and nights on end, making trip after trip across the dangerous waters, bringing with them always men whom they had rescued. The numbers they have brought back are the measure of their devotion and their courage. The hospital ships, which brought off many thousands of British and French wounded, being so plainly marked were a special target for Nazi bombs; but the men and women on board them never faltered in their duty.

Meanwhile, the Royal Air Force, which had already been intervening in the battle, so far as its range would allow, from home bases, now used part of its main metropolitan fighter strength, and struck at the German bombers and at the fighters which in large numbers protected them. This struggle was protracted and fierce. Suddenly the scene has cleared, the crash and thunder has for the moment-but only for the moment-died away. A miracle of deliverance, achieved by valor, by perseverance, by perfect discipline, by faultless service, by resource, by skill, by unconquerable fidelity, is manifest to us all. The enemy was hurled back by the retreating British and French troops. He was so roughly handled that he did not hurry their departure seriously. The Royal Air Force engaged the main strength of the German Air Force, and inflicted upon them losses of at least four to one; and the Navy, using nearly 1,000 ships of all kinds, carried over 335,000 men, French and British, out of the jaws of death and shame, to their native land and to the tasks which lie immediately ahead. We must be

very careful not to assign to this deliverance the attributes of a victory. Wars are not won by evacuations. But there was a victory inside this deliverance, which should be noted. It was gained by the Air Force. Many of our soldiers coming back have not seen the Air Force at work; they saw only the bombers which escaped its protective attack. They underrate its achievements. I have heard much talk of this; that is why I go out of my way to say this. I will tell you about it.

This was a great trial of strength between the British and German Air Forces. Can you conceive a greater objective for the Germans in the air than to make evacuation from these beaches impossible, and to sink all these ships which were displayed, almost to the extent of thousands? Could there have been an objective of greater military importance and significance for the whole purpose of the war than this? They tried hard, and they were beaten back; they were frustrated in their task. We got the Army away; and they have paid fourfold for any losses which they have inflicted. Very large formations of German aeroplanes-and we know that they are a very brave race-have turned on several occasions from the attack of one-quarter of their number of the Royal Air Force, and have dispersed in different directions. Twelve aeroplanes have been hunted by two. One aeroplane was driven into the water and cast away by the mere charge of a British aeroplane, which had no more ammunition. All of our types-the Hurricane, the Spitfire and the new Defiant-and all our pilots have been vindicated as superior to what they have at present to face.

When we consider how much greater would be our advantage in defending the air above this Island against an overseas attack, I must say that I find in these facts a sure basis upon which practical and reassuring thoughts may rest. I will pay my tribute to these young airmen. The great French Army was very largely, for the time being, cast back and disturbed by the onrush of a few thousands of armored vehicles. May it not also be that the cause of civilization itself will be defended by the skill and devotion of a few thousand airmen? There never has been, I suppose, in all the world, in all the history of war, such an opportunity for youth. The Knights of the Round Table, the Crusaders, all fall back into the past-not only distant but prosaic; these young men, going forth every morn to guard their native land and all that we stand for, holding in their hands these instruments of colossal and shattering power, of whom it may be said that every morn brought forth a noble chance. And every chance brought forth a noble knight, deserve our gratitude, as do all the brave men who, in so many ways and on so many occasions, are ready, and continue ready to give life and all for their native land.

I return to the Army. In the long series of very fierce battles, now on this front, now on that, fighting on three fronts at once, battles fought by two or three divisions against an equal or somewhat larger number of the enemy, and fought fiercely on some of the old grounds that so many of us knew so well-in these battles our losses in men have exceeded 30,000 killed, wounded and missing. I take occasion to express the sympathy of the House to all who have suffered bereavement or who are still anxious. The President of the Board of Trade [Sir Andrew Duncan] is not here today. His son has been killed, and many in the House have felt the pangs of affliction in the sharpest form. But I will say this about the missing: We have had a large number of wounded come home safely to this country, but I would say about the missing that there may be very many reported missing who will come back home, some day, in one way or another. In the confusion of this fight it is inevitable that many have been left in positions where honor required no further resistance from them.

Against this loss of over 30,000 men, we can set a far heavier loss certainly inflicted upon the enemy. But our losses in material are enormous. We have perhaps lost one-third of the men we lost in the opening days of the battle of 21st March, 1918, but we have lost nearly as many guns -- nearly one thousand--and all our transport, all the armored vehicles that were with the Army in the north. This loss will impose a further delay on the expansion of our military strength. That expansion had not been proceeding as far as we had hoped. The best of all we had to give had gone to the British Expeditionary Force, and although they had not the numbers of tanks and some articles of equipment which were desirable, they were a very well and finely equipped Army. They had the first-fruits of all that our industry had to give, and that is gone. And now here is this further delay. How long it will be, how long it will last, depends upon the exertions which we make in this Island. An effort the like of which has never been seen in our records is now being made. Work is proceeding everywhere, night and day, Sundays and week days. Capital and Labor have cast aside their interests, rights, and customs and put them into the common stock. Already the flow of munitions has leaped forward. There is no reason why we should not in a few months overtake the sudden and serious loss that has come upon us, without retarding the development of our general program.

Nevertheless, our thankfulness at the escape of our Army and so many men, whose loved ones have passed through an agonizing week, must not blind us to the fact that what has happened in France and Belgium is a colossal military disaster. The French Army has been weakened, the Belgian Army has been lost, a large part of those fortified lines upon which so much faith had been reposed is gone, many valuable mining districts and factories have passed into the enemy's possession, the whole of the Channel ports are in his hands, with all the tragic consequences that follow from that, and we must expect another blow to be struck almost immediately at us or at France. We are told that Herr Hitler has a plan for invading the British Isles. This has often been thought of before. When Napoleon lay at Boulogne for a year with his flat-bottomed boats and his Grand Army, he was told by someone. "There are bitter weeds in England." There are certainly a great many more of them since the British Force returned.

The whole question of home defense against invasion is, of course, powerfully affected by the fact that we have for the time being in this Island incomparably more powerful military forces than we have ever had at any moment in this war or the last. But this will not continue. We shall not be content with a defensive war. We have our duty to our Ally. We have to reconstitute and build up the British Expeditionary Force once again, under its gallant Commander-in-Chief, Lord Gort. All this is in train; but in the interval we must put our defenses in this Island into such a high state of organization that the fewest possible numbers will be required to give effective security and that the largest possible potential of offensive effort may be realized. On this we are now engaged. It will be very convenient, if it be the desire of the House, to enter upon this subject in a secret Session. Not that the government would necessarily be able to reveal in very great detail military secrets, but we like to have our discussions free, without the restraint imposed by the fact that they will be read the next day by the enemy; and the Government would benefit by views freely expressed in all parts of the House by Members with their knowledge of so many different parts of the country. I understand that some request is to be made upon this subject, which will be readily acceded to by His Majesty's Government.

We have found it necessary to take measures of increasing stringency, not only against enemy aliens and suspicious characters of other nationalities, but also against British subjects who may become a danger or a nuisance should the war be transported to the United Kingdom. I know there are a great many people affected by the orders which we have made who are the passionate enemies of Nazi Germany. I am very sorry for them, but we cannot, at the present time and under the present stress, draw all the distinctions which we should like to do. If parachute landings were attempted and fierce fighting attendant upon them followed, these unfortunate people would be far better out of the way, for their own sakes as well as for ours. There is, however, another class, for which I feel not the slightest sympathy. Parliament has given us the powers to put down Fifth Column activities with a strong hand, and we shall use those powers subject to the supervision and correction of the House, without the slightest hesitation until we are satisfied, and more than satisfied, that this malignancy in our midst has been effectively stamped out.

Turning once again, and this time more generally, to the question of invasion, I would observe that there has never been a period in all these long centuries of which we boast when an absolute guarantee against invasion, still less against serious raids, could have been given to our people. In the days of Napoleon the same wind which would have carried his transports across the Channel might have driven away the blockading fleet. There was always the chance, and it is that chance which has excited and befooled the imaginations of many Continental tyrants. Many are the tales that are told. We are assured that novel methods will be adopted, and when we see the originality of malice, the ingenuity of aggression, which our enemy displays, we may certainly prepare ourselves for every kind of novel stratagem and every kind of brutal and treacherous maneuver. I think that no idea is so outlandish that it should not be considered and viewed with a searching, but at the same time, I hope, with a steady eye. We must never forget the solid assurances of sea power and those which belong to air power if it can be locally exercised.

I have, myself, full confidence that if all do their duty, if nothing is neglected, and if the best arrangements are made, as they are being made, we shall prove ourselves once again able to defend our Island home, to ride out the storm of war, and to outlive the menace of tyranny, if necessary for years, if necessary alone. At any rate, that is what we are going to try to do. That is the resolve of His Majesty's Government—every man of them. That is the will of Parliament and the nation. The British Empire and the French Republic, linked together in their cause and in their need, will defend to the death their native soil, aiding each other like good comrades to the utmost of their strength. Even though large tracts of Europe and many old and famous States have fallen or may fall into the grip of the Gestapo and all the odious apparatus of Nazi rule, we shall not flag or fail. We shall go on to the end, we shall fight in France, we shall fight on the seas and oceans, we shall fight with growing confidence and growing strength in the air, we shall defend our Island, whatever the cost may be, we shall fight on the beaches, we shall fight on the landing grounds, we shall fight in the fields and in the streets, we shall fight in the hills; we shall never surrender, and even if, which I do not for a moment believe, this Island or a large part of it were subjugated and starving, then our Empire beyond the seas, armed and guarded by the British Fleet, would carry on the struggle, until, in God's good time, the New World, with all its power and might, steps forth to the rescue and the liberation of the old.